

פרשת קרח

צִדְקַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים – קֶרַח

וַיִּקַּח קֶרַח – מה הוא כבר לקח ?

פרשתנו פותחת בפסוק "וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָק ... וְאוֹן בֶּן פֹּלֵת בְּנֵי רְאוּבֵן: וַיִּקְמוּ...". אך לא מציינת מה לקח קורח. ומבהיר רש"י "וַיִּקַּח קֶרַח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה". כלומר, מדובר במחלוקתם של קֶרַח ועדתו, המתנגדים להנהגתם של משה ואהרן. מהי המחלוקת? מדובר בהתחלוקתו של הציבור לחלקים שונים, שראייתם את פני הדברים שונה. כל עוד הצדדים רואים את עצמם כחלקים של אותו שלם, וכל טענותיהם אינן באות אלא להיטיב עם השלם, כולל הצד השני, הרי זו קרויה "מחלוקת לשם שמים". אך כאשר אחד מהצדדים סבור שאין מקום לצד השני או לדעתו, חלילה, ושמדובר בשתי ישויות שונות ונפרדות, אז מקבלת המחלוקת צביון הפוך. מבחינתו, הצד השני שעליו הוא חולק, כמו "מת" ואינו עוד חלק מהשלם אליו הוא שייך (מחלקת = חלק מת). ממילא המחלוקת שלו, "אינה לשם שמים". ויש מקום לשאול מדוע נבחר לצורך אפיון זה דווקא הביטוי "לשם שמים", ולא "לרצון הבורא", למשל?

כדי להבהיר את יחסם של חז"ל אל המחלוקת, עלינו לשוב אל סיפורם של ששת ימי הבריאה שבפרשת בראשית. ביום הראשון נברא האור, עליו נאמר בין השאר, "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב... וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד". מכאן ואילך, נקראים הימים: יום שני, יום שלישי וכן הלאה, עד יום הששי, כלומר, על פי מיקומם היחסי בשבוע. היום הראשון שבהם, זוכה ליחס מיוחד בהיקראו "יום אֶחָד" (ולא יום ראשון). אם נמשיך ונתבונן בסיפור הבריאה, נגלה בו יום חריג נוסף, והפעם מדובר ביום שני דווקא. בכל יום מימות הבריאה, רואה הקב"ה את הנברא באותו יום, "כִּי טוֹב", חוץ מאשר ביום שני, שבו אין כל אזכור חיובי. מדוע איפוא מקופח יום שני, משאר ימי הבריאה?

ומשיב רבי חנינא, "שבו נברא מחלוקת, שנאמר וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם". כלומר, שהמחלוקת היא כה קשה, עד שלמרות שמטרתה של פעולת ה"מחלוקת" הראשונה, היתה תיקון העולם ובריאת השמים, עדיין, לא מצא הקב"ה לנכון, לציינה לשבח. ומה פסול כל כך במחלוקת? הרי המחלוקת והפלפול הן מאבני היסוד של היהדות, ואנו נתקלים בהם בתלמוד ובהלכה על כל צעד ושעל? אלא, שכאן עלינו לדייק ולהבדיל בין שני סוגים של מחלוקת, כמובא בפרקי אבות, "כָּל מַחְלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַדֵּם. וְשֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַדֵּם". בביטוי "סופה להתקדם", הכוונה היא שיש למחלוקת בסיס מוצדק, ולכן היא עתידה להניב פירות. מה שאין כן במחלוקת שאין לה הצדקה אמיתית, סופה שתהא עקרה, וכל יגיעה בה, היא לריק.

המשנה ממשיכה ומגלה לנו את החומרה הרבה שמייחסים חז"ל למחלוקתו של קורח, "אִיזו הִיא מַחְלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוּ מַחְלֹקֶת הַלֵּל וְשֶׁמַּאי. וְשֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוּ מַחְלֹקֶת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ". כלומר, שמחלוקתו של קֶרַח היא אב-טיפוס לכל המחלוקות שאינן לשם שמים. כעת אנו יכולים להבין מדוע נבחר דווקא הביטוי "לשם שמים". לומר לך, שאם מטרת המחלוקת טהורה היא, ומדובר בהוספת נדבך לבניין העולם, כפי שהיתה כוונת הבורא בבריאת השמים ביום שני, הרי אין לך ביטוי שייטיב לתאר זאת, מאשר "מחלוקת לשם שמים".

ומסביר הרבי מליובאוויטש, שהאבחנה בין שני הימים הראשונים לבריאה, באה לידי ביטוי גם בשמותיהם המספריים. היום הראשון נקרא "יום אֶחָד", מלשון אחדות, שקיימת לפני כל חלוקה, פילוג או פירוד. אחריו, מפציע לו "יום שני", מלשון שְׁנִיּוֹת וְשִׁנּוּי, חלוקה והפרדה. מרגע שיש שניים לפחות, (כשמדובר בריבים), אז יש כבר עם מי לריב, קיים כבר בפוטנציה, בסיס למחלוקת.

לפי פנימיות, מייצג שמו של האדם את מהותו ואת התכונות השונות שבהן חנן אותו הקב"ה, תכונות שאותן הוא יכול להטות ולגייס לצד הקדושה, או חלילה לצד ההפוך. השם קֶרַח אינו נפוץ כיום במיוחד, וגם לא היה שכיח בעם ישראל לדורותיו, דבר שיש בו כדי ללמד על ההערכה הלא אוהדת, בלשון המעטה, לדמותו ולפעלו של קֶרַח. השם קֶרַח מסמל אצלנו בתודעה גם את הנטייה לפלגנות ולמחלוקת "שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם". ויש מקום לשאול, איפה באה לידי ביטוי נטייה זו של קֶרַח לפלגנות, בשמו?

ננסה לתהות קצת על קנקנו של השם קֶרַח, ועל הרמז בו לכאורה. צירוף האותיות ק', ר', ח', משמש מחד, כשם תואר לאדם קֶרַח או לקרחת. מאידך משמש צירוף זה גם למילה קֶרַח. הקרח הינו תולדה של מים שקפאו בגין קור (ירידת הטמפרטורה). ומעניין לגלות שכאשר המים קופאים חל גידול בנפחם, התנפחות של כ-10%. בנוסף, צף הקרח על פני המים. ודי בשתי תכונות אלה כדי לרמז על התנשאות (כלפי מעלה), והתברבנות המתבטאת בהתנפחות, ה"גוזלת" מקום נוסף, מעבר למקום שנדרש למים קודם לקיפאון.

למרות הטמפרטורה הנמוכה שלו, משמש הקרח גם לבידוד, והאסקימוסים אכן בונים את האיגלו שלהם מלבני קרח.

מעטה הקרח שעל פני הנהרות והאגמים, כמו מבודד ומרחיק את המים שמתחת לו, מהאדם ומהיצורים הזקוקים למים. לא לחינם אנו משתמשים בביטוי "לשבור את הקרח", כדי לבטא נטייה לקירוב בין שני צדדים מרוחקים. המים הזורמים קרויים "מים חיים", מכיוון שיש בהם חמצן והם מחיים את החי והצומח. הקרח לעומת זאת, מייצג העדר חיות, מקפא וממית את מה שבתוכו, עד שהנביא יחזקאל משתמש בו כדי לתאר את דמות הרקיע שראה בחזונו "כְּעֵין הַקָּרַח הַנּוֹרָא".

מהסיומת של השם **קרח**, נושבת רוח, מהקידומת של השם נובע **קר**, ומהצירוף שלהם נקבל רוח מקפאיה. המים הם שקופים ומאפשרים לקרני האור לעבור בעדם. צבעו של הקרח אומנם לבן, אך הוא אטום, מחזיר את קרני האור הפוגעות בו ומחשיך את מה שמתחתיו. אם ניקח צירוף אחר של אותיות השם **קרח**, נקבל **רמק**, דהיינו ריחוק והרחקה שהן תולדותיה של המחלוקת. גם המילה **קרחת** מייצגת את העדר הצמיחה. אם מדובר **בקרחת** יער, אזי מדובר בשטח נקי מצמיחה המוקף מצידיו בעצים, והקרחת כמו מפלגת ויוצרת **מרחק** ופער בין העצים שמצידיה (כמו האות **ח** המרחקת את האות **ק** משכנתה ר'). הדבר נכון גם לגבי קרחת בקדמת הראש של האדם, כאשר משני צידיה צומח שיער. **קרחת** היא גם אחד מהסימפטומים לפגיעה בחיות ובפריון. ידוע שכאשר ילדים שעוקרו, לא עלינו, בילדותם מתבגרים, זקנם אינו צומח. גם נטילת תרופות שמיועדות לפגוע בתאים ממאירים, גורמת לנשירת שיער ולהתקרחות. בדומה, הדבר נכון גם לגבי **המחלקת**, שלא זו בלבד שאינה מצמיחה פירות, אלא אפילו "ממיתה" את השלמות (**מחלקת** = חלק מת).

ומה בסך הכל עשה קורח, שחז"ל דנים אותו בחומרה כזו? במה הוא כשל? קורח בן יצהר הוא דודנם של משה ושל אהרן בני עמרם. הם שייכים למשפחות הקהתי שבשבט לוי. קהת, אביהם של עמרם, יצהר ועוזיאל, היה סבא משותף לשלושתם. משה הפך להיות המנהיג ונחשב כ"מלכם" של ישראל ואהרון (אחיו) ובניו, קיבלו את הכהונה. "עתה", חשב קורח, "אני הבא בתור בהיררכיה של משפחת קהת, וממילא, לכשתוגדר משרה ציבורית חדשה, היא בודאי תוטל עלי". להפתעתו, מינה משה את אליצפן בן עוזיאל (שהיה צעיר מיצרה) לנשיא על בני קהת.

ואז, **קרח** מטיח בפני משה ואהרן טענה חמורה, "רב לכם פי כל העדה בלכם קדשים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'?" אונקלוס מתרגם את המילה "תתנשאו" כ"מתרברבין", כלומר שמשה ואהרן הציבו את עצמם בסולם השררה במקום ה**רבה הרבה** יותר גבוה, מהראוי להם ונטלו לעצמם שררה שלא כדיון. לטענה זו אין אפילו שמץ של אחיזה לגבי משה רבינו, שהתורה עצמה מעידה עליו "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֶנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

ושואלים חז"ל, "**קרח** שפיקח היה, מה ראה לשטות זו?" ומשיבים "אלא, עינו הטעתו". מדוע משתמשים חז"ל בלשון יחיד בהתייחסם לראייתו של קורח "עיניו הטעתו", שהרי לכאורה, נכון יותר היה לומר "עיניו הטעהו"? על דרך פנימיות ניתן לבאר, שהתנהלותו היתה כמו של סומא בעין אחת. לא לחינם ברא אותנו הקב"ה עם שתי עיניים. כאשר אדם רואה רק בעינו האחת, הוא כמו מאבד פיזית בראייתו את מימד העומק והמרחק. כל אחת משתי העיניים רואה את העצם שממול בהיבט מסוים ורק הצירוף של שתייהן ממצע, מתקן את הכיוון ומוסיף מימד של עומק. הבעיה של **קרח** היתה, שהוא לא היה מוכן לתת מקום גם לראייתם המשלימה של האחרים, התעקש "**לקחת**" רק עין אחת, להתבונן רק בעין אחת, ומצד אחד בלבד (זוית הראייה הפרטית שלו) ודחה את התמונה האמיתית והשלמה שהעין השנייה יכלה להשלים.

ומוכרת האמרה המפורסמת ממסכת נגעים, "כָּל הַנִּנְגָעִים אָדָם רוֹאֶה, חוץ מִנִּנְגְעֵי עֵצָמוֹ". ניתן לעשות שימוש בקביעה זו, גם על דרך הדרש. קורח שהאשים את משה בהתנשאות, לקה בה בעצמו, שהרי למרות שקיבל את תפקידו כלוי, המקורב לעבודת הקודש יותר מישראל, לא בוש ודרש לעצמו גם כהונה.

על דרך חסידות ניתן לומר, שעין אחת נועדה לאפשר לנו לבקר כלפי חוץ והעין השנייה כדי לבחון ולבקר כלפי פנים. אם נמקם את הפסיק שבאמרה זו, במקום שונה קמעא, מזה בו הצבנו אותו על דרך הפשט, נתקבל משמעות חסידית נוספת, "כָּל הַנִּנְגָעִים אָדָם רוֹאֶה חוץ, מִנִּנְגְעֵי עֵצָמוֹ". כלומר, שכל הליקויים שאדם מגלה מחוצה לו, כלומר בזולת, הרי הם תולדה של אותו הנגע המצוי בו, בעצמו. כלומר, שהזולת הינו כעין מראה, המשקפת לנו את עצמו. אך קורח, לקה בראייתו הצרה. הוא איפשר רק לעין "הפוזלת" כלפי חוץ, לפעול ולבקר את הסביבה, אך את עינו השנייה, המאזנת, עצר מלהביט פנימה לנבכי נפשו, ומלגלות שם את אותו המום, כי "**כל הפוסל, במומו פוסל**".

דבר חסידות

הרבי הרש"ב אמר פעם לבנו, הרבי הריי"צ :

כל ביקורת ותוכחה – תהא נעימה לך. כל שבח והודיה – יהיו מאוסים עליך.

הביקורת – תולדתה (תוצאותיה) חריצות והשתדלות.

ומן השבח, נובעות השגיאה והעצלות.

(איגרות-קודש, אדמו"ר הריי"צ)

שבת שלום ומבורך

חן / חן

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל ghanany@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.